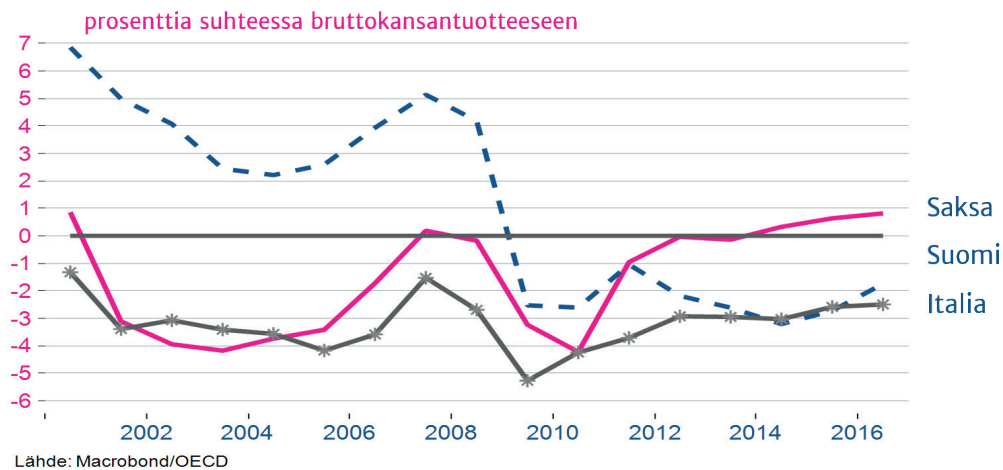

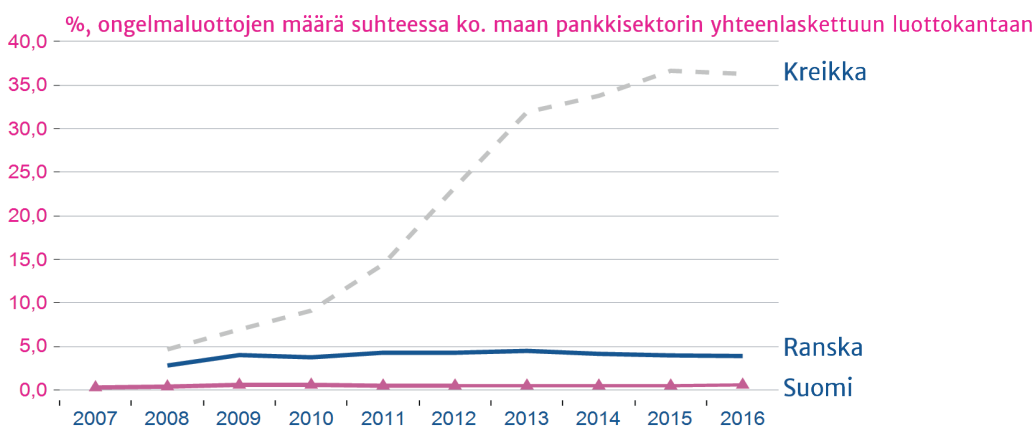
Mallivastaukset

1. Yhdistä oikein maa ja kuvion viiva (max 3 p)

Julkisen talouden ali- tai ylijäämä

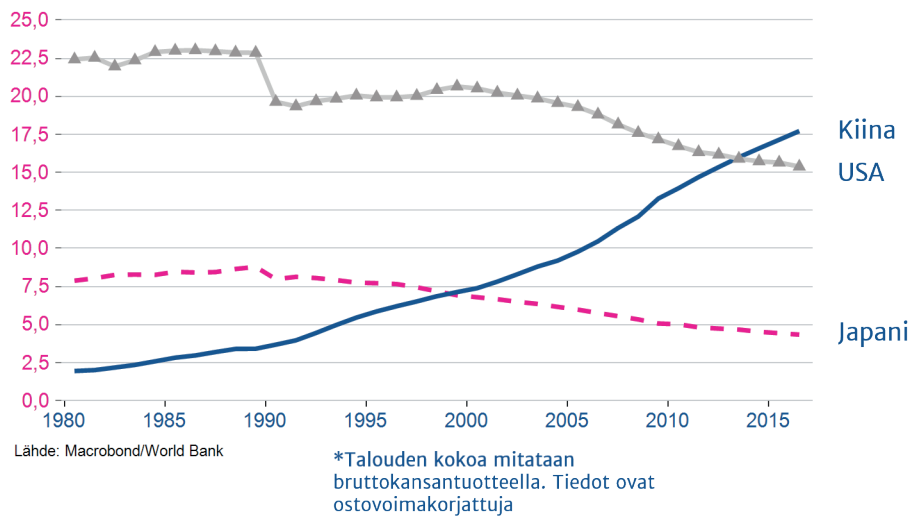

Ongelmaluotot* pankkien taseessa suhteessa lainakantaan

* Ongelmaluotoilla tarkoitetaan lainoja, joiden korko tai pääoma on ollut maksamatta vähintään 90 päivää. Lisäksi niihin luetaan lainat, joita todennäköisesti ei makseta takaisin

Talouden koko* suhteessa maailman yhteenlaskettuun bruttokansantuotteeseen

2. Määrittele seuraavat käsitteet (max 6 p)

- **Kansaneläke** – Kansaneläke on perusturva, joka yhdessä takuueläkkeen kanssa muodostaa eläkkeen minimitason. Kansaneläkettä maksetaan henkilöille, joiden työeläke on pieni tai olematon.
- **Harmaa talous** – Yritystoimintaa, josta ei makseta veroja tai lakisääteisiä viranomaismaksuja. Myös laitton toiminta, kuten esimerkiksi huumekauppa, voidaan laskea harmaaseen talouteen. Harmaan talouden osuus Suomen bruttokansantuotteesta on arviolta 5-10%.
- **Pikavippi (pienlaina)** – Pienlaina on yleensä lyhytaikainen vakuudeton kulutusluotto, jonka euromäärä on pieni mutta kulut ja korot ovat suuret suhteessa lainapääomaan. Pienlainayhtiö ei tyypillisesti ole luottolaitos, vaan toimii perinteisen pankkisektorin ja viranomaisvalvonnan ulkopuolella.
- **Joukkorahoitus** - Joukkorahoitus on tapa kerätä rahoitusta henkilöiden ja organisaatioiden hankkeille sekä yritysten toimintaan. Rahoitus kerätään yleensä laajalta joukolta pieninä summoina halutun rahoituskokoon saavuttamiseksi, ja usein internetissä toimivien palvelualustojen kautta.
- **Henkivakuutus** - Henkivakuutukset voidaan jakaa kuolemanvaravakuutuksiin (riskihenkivakuutus) ja säästöhenkivakuutuksiin. Riskihenkivakuutuksella on tarkoitus varautua kuolemasta lähipiirille aiheutuviin kustannuksiin. Säästöhenkivakuutuksella voidaan varautua omaan vanhuuteen ja ansiotulojen loppumiseen, eli sen tarkoitus on täydentää lakisääteistä eläkettä. (puoli pistettä riskihenkivakuutuksesta, puoli pistettä säästöhenkivakuutuksesta)
- **Lähdevero** - Vero, jota peritään korkotuloista, kuten pankkitalletusten ja joukkovelkakirjalainojen tuotoista. Lähdeveron taso on 30%. Lähdeverotus koskee vain luonnollisten henkilöiden ja kuolinpesien saamia korkotuloja.

3. Kirjoita lyhyt essee seuraavasta aiheesta (max 6 p)

Maksaminen siirtyy entistä enemmän käteisen käytöstä muihin maksutapoihin. Pohdi, mitä etuja ja haittoja liittyy uusiin maksutapoihin.

Vastausta arvioidaan kokonaisuutena. Olennaista on, että opiskelija on arvioinut sekä etuja että haittoja. Alla on lueteltu erilaisia maksamiseen liittyviä etuja ja haittoja.

Edut

- Maksaminen on nopeaa ja kätevää, kun maksukorttiin, mobiilimaksuihin tai maksualustoille siirtyvä maksaminen valtaa alaa. Vaihtorahakassaa ei tarvitse ylläpitää. Rahahuollon ylläpito, eli käteisen kuljettaminen paikasta toiseen on kallista. Sähköiset maksutavat ovat tässä mielessä myös ekologisempia.
- Sähköiset maksuvälineet ovat siinä mielessä turvallisempia, että katoamis- tai varastamistapauksissa maksuvälineen voi sulkea. Käteisen menettää lähes aina varmasti täydestä arvostaan – toisaalta vahinko on rajattu juuri kadotettuun käteissummaan. Sähköisissä maksuvälineissä voi varautua väärinkäyttöksiin asettamalla käyttörajoja tileille ja maksuvälineille. Uusien maksutapojen myötä myös PIN-koodin syöttäminen voi vähetä, mikä osaltaan vähentää mahdollisuuksia sen urkintaan ja sitä kautta korttivarkauksiin.
- Rahan jäljitettävyys paranee, mikä vaikeuttaa harmaata taloutta ja rikollista toimintaa. Kun käteistä rahaa säilytetään ja liikutellaan vähemmän paikasta toiseen, vähenevät myös ryöstöjen mahdollisuudet.
- Ostajalla säilyy sähköinen todiste ostotapahtumasta esimerkiksi takuutilanteissa.
- Uusien maksutapojen ympärille kehittyy uusia, elämää helpottavia palveluja, joita käteisen käyttö ei mahdollista – esimerkiksi taloudenhallinnan palveluja. Käteisellä ei pysty maksamaan verkossa.

Haitat

- Käsitys omasta taloudellisesta tilanteesta ja rahan riittävydestä voi sumentua. On helppo kuluttaa liikaa, kun maksutapahtuma ei ole yhtä konkreettista kuin käteisen käyttö.
- Maksamistavoista muodostuu viidakko, josta voi olla vaikea ottaa selvää. Erilaisia maksamisen tapoja on paljon, eikä varsinkaan digitaalisessa kehityksessä huonosti mukana pysyvien ole välttämättä kovin helppo ymmärtää muutosta. Kauppiaiden on vaikea ylläpitää lukuisia erilaisia maksutapoja.
- Maksamisessa on oltava tarkkana. Huijaukset, petokset ja identiteettivarkaudet ovat kuluttajalle iso riesa ja niistä voi aiheutua merkittävää taloudellista haittaa. Verkko-ostoissa on varottava liian hyviä tarjouksia, joissa kuluttaja huomaamattaan tekee esimerkiksi kuukausiveloitussopimuksen, jota on vaikea purkaa.
- Uusien maksuvälineiden (kuten kännyköiden) käyttö ja säilyttäminen edellyttää jopa käteistäkin suurempaa huolellisuutta. Jos rikollinen pääsee käsiksi maksuvälineeseen, pahimmassa tapauksessa rikollinen voi viedä kaikki säästöt.
- Maksutavasta riippuen maksaminen ei aina ole reaaliaikaista. Kaverilta saatu maksu ei välttämättä ole heti omassa käytössä, vaan rahojen siirtymisessä on viivettä.
- Jos käteisen saanti tai käyvyys vähenee muiden maksutapojen myötä, tulee uusia maksutapoja hallitsemattomille erityisryhmille ongelmia.
- Lainsäädäntö ja -tulkinta voivat laahata uusien maksutapojen nopean muutoksen perässä – aina ei ole selvää, miten eri osapuolten vastuut määrittyvät väärinkäytöstapauksissa.
- Uudet maksutavat nojautuvat teknologiaan ja ovat siten alttiita teknisille häiriöille. Maksaminen voi estyä teknisistä syistä.

4. Kirjoita pitkä essee seuraavasta aiheesta (max 9 p)

Kotitalouksien velkaantumisesta on keskusteltu paljon julkisuudessa viime aikoina. Tarkastele velkaantumisen, varallisuuden ja asuntohintojen kehitystä oheisten kuvioiden avulla. Miksi velkaantuminen on kasvanut? Minkälaisia riskejä siihen liittyy? Millä tavoin velkaantumiseen voidaan vaikuttaa?

Vastausta arvioidaan kokonaisuutena. Opiskelijan täysiin pisteisiin yltääkseen esitettävä näkökulmia kaikkiin kolmeen esitettyyn kysymykseen. Vahva vastaus johonkin esitettyyn kysymykseen voi kuitenkin kompensoida heikompa käsittelyä toisessa osakysymyksessä.

- Kotitalouksien yhteenlaskettu velka on kasvanut selvästi 2000-luvun aikana. Valtaosa velasta ja sen kasvusta tulee asuntolainoista, mutta myös kulutusluotot samoin kuin muut luotot (kuten kotitalouksien omaa yritystoimintaansa varten ottamat luotot) ovat viime vuosina kasvaneet.
- Velkamäärien kasvusta huolimatta kotitalouksien korkomenot ovat nyt poikkeuksellisen matalalla tasolla, vain noin kuudesosa 1990-luvun lamavuosiin verrattuna. Tämä johtuu ennen kaikkea korkotason laskusta.
- Velkaantumisen kasvun taustalla on useita tekijöitä. Asuntoluottojen kysyntää ovat viime vuosina ylläpitäneet mm. matala yleinen korkotaso, muuttoliike (uusien työpaikkojen keskittyminen kasvukeskuksiin), perherakenteen muutokset (yksinasuvien määrän kasvu ym.) ja osittain myös kuluttajien hyvä luottamus omaan taloustilanteeseensa. Laina-aikojen pidentyminen on mahdollistanut aiempaa suurempien lainojen nostamisen. Kulutusluottojen kysyntää on ruokkinut myös tulojen vaatimaton kasvu.
- Velkaantumiseen on vaikuttanut myös tarjontapuolen tekijöitä kuten tiukka pankkikilpailu, uusien luoton tarjoajien tulo markkinoille (etenkin kulutusluotot) ja luottojen näkyvä mainonta (kulutusluotot). Samaan aikaan pankkisääntelyn tiukentuminen on vaikuttanut toiseen suuntaan (mm. lainakaton käyttöönotto asuntorahoituksessa, pankkien kasvaneet pääomavaatimukset).
- Velkaantumisen vastapainona myös kotitalouksien rahoitusvarallisuus on kasvanut 2000-luvun aikana selvästi. Ajan myötä talletukset ovat säilyttäneet ykkösasemansa euroina mitattuna, mutta niiden suhteellinen osuus varallisuudesta on pienentynyt samalla, kun kotitaloudet ovat lisänneet sijoituksiaan rahastoihin, osakkeisiin ja erilaisiin vakuutuslaitteisiin. Rahoitusvarallisuuden ohella kotitalouksilla on runsaasti asunto- ja muuta kiinteää varallisuutta.
- 2000-luvun alkuvuosina asuntovelkaantumisen kasvuun liittyi asuntojen (reaali-)hintojen samanaikainen tuntuva nousu. Finanssikriisin jälkeen kehitys on kuitenkin ollut erilaista: vaikka velkaantuminen on edelleen kasvanut, asuntohinnat ovat koko maan tasolla jopa alentuneet hieman suhteessa kuluttajahintoihin. Yleisestä asuntohintakuplasta ei ole merkkejä. Alueellisia eroja on kuitenkin nähtävissä – hinnat ovat nousseet etenkin pääkaupunkiseudulla ja eräissä muissa kasvukeskuksissa samaan aikaan, kun muualla asuntohinnat ovat voineet laskea, osin tuntuvastikin.
- Velkaantumisen kasvuun liittyy riskejä sekä yksittäisen kotitalouden että koko kansantalouden tasolla. Korkotason nopea ja voimakas nousu, työttömyys ja esimerkiksi avioero voivat johtaa kotitalouden maksuvaikeuksiin. Tämä voi näkyä muiden kulutusmenojen supistumisena, asuntojen ja muun varallisuuden pakkomyyntinä tai lainojen takaisinmaksun keskeytymisenä. Luotonantajan kanssa voi usein neuvotella maksujärjestelyistä, joilla pidennetään maksuaikaa tai muulla tavoin väliaikaisesti kevennetään velanhoidtoa. Kulutusluottojen kohdalla maksuongelmat johtavat usein maksuhäiriömerkintöihin, jotka vaikuttavat mm. mahdollisuuksiin hankkia vuokra-asunto.
- Kansantalouden tasolla velkaantumiseen liittyy ns. makrovakausriskejä. Tällöin kyse on siitä, että suuri joukko kotitalouksia joutuu samanaikaisesti maksuvaikeuksiin. Pankeille ja muille luotonantajille voi silloin koitua merkittäviä luottotappioita, jotka syövät niiden omia pääomia ja heikentävät uusien luottojen myöntämiskykyä. Tällä on vuorostaan negatiivinen vaikutus muuhun talouteen. Samoin velanhoidtomien nopea kasvu esim. korkojen nousun myötä voi supistaa yksityistä kulutusta ja siten heikentää yleistä taloustilannetta.
- Velkaantumiseen voidaan vaikuttaa lisäämällä kotitalouksien talousosaamista, luomalla ns. positiivinen luottotietorekisteri (johon kootaan tiedot kaikista kotitalouksille myönnettyistä luotoista) ja lisäämällä luotonantajien sääntelyä (esimerkiksi ottamalla käyttöön erilaisia lainakattoja, jotka sääntelevät sitä, miten paljon lainaa kotitalous voi saada suhteessa vakuuksien arvoon tai tuloihin; myös lainojen pituuden rajoittaminen ja lyhentämispakko ovat mahdollisia keinoja). Lisäksi korkomenojen verovähennysoikeuden supistaminen ja esimerkiksi vuokra-asuntojen määrän lisääminen voivat vähentää kotitalouksien velkaantumista. Samoin yleisen korkotason nousu (keskuspankin ohjauskoron nosto) voi heikentää luotonkysyntää.